

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет історії та філософії

Кафедра культурології

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: **«Музичні тенденції у системі культурних
комунікацій ХХ ст.»**

**«Musical tendencies in the system of cultural communications of the XX-
th century»**

Виконала: студентка денної форми навчання
напряму 034 Культурологія

Чернієнко Анжела Віталіївна

Керівник к.філос.н., доц. Левченко В.Л. _____

Рецензент к.філос.н., доц. Ушакова К.В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ____ від _____ 2019 р.

Завідувач кафедри

_____Соболевська О.К.

Захищено на засіданні ЕК № _3_

протокол № ____ від _____ 2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

_____Соболевська О.К.

Одеса – 2019

ПЛАН

Вступ	3
Розділ 1 Джаз як наслідок процесу культурних комунікацій та взаємодії ряда музичних культур	7
1.1. Універсалістські та етнічні тенденції у зародженні джазової культури	8
1.2. Окремий топос як вагома передумова розвитку джазу	20
Розділ 2 Джаз в культурному просторі XX століття	30
2.1. Субкультури раннього джазу, основні стилі (страйд, свінг, бі-боп)	30
2.2. Поширення джазової культури в різних культурних просторах та його взаємодія з іншими видами мистецтва в рамках XX століття	44
Висновки	57
Список джерел і літератури	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дана робота спрямована на дослідження музичної культури і тенденцій і трендів в культурі XX століття, які головним чином вплинули на сучасну культуру, зокрема, музичну. Основну дослідницьку увагу направлено на вивчення культурних зв'язків і комунікацій в рамках заявленої теми, які стали фундаментом для розвитку музики XX століття. Емпіричним матеріалом, який дав нам можливість робити теоретичні узагальнення, є джаз, у всіх його багатогранних проявах, а також найбільш популярна музика XX століття. Нами обґрунтовується базовий характер джазу для музичної картини світу розглянутого періоду. Музична культура XX століття стала фундаментальною основою для музики сучасності. Також, актуальною заявлена тема є тому, що при всій широті матеріалів про джаз і культурний простір досліджуваного періоду, практично немає досліджень, присвячених культурологічному аналізу стилістичних особливостей джазового виконавства в контексті епохи, а також опису і аналізу субкультур раннього джазу. У зв'язку з тим, що в сучасному джазовому мистецтві ми спостерігаємо баланс між «вчорашніми» і «сьогоднішніми» особливостями виконавства, виникла необхідність вивчити послідовність розвитку джазу в першій половині XX століття, зокрема, період 30-40-х років, які ознаменувалися процесом удосконалення трьох стилів джазу — страйду, свінгу та бі-бопу, що дає можливість говорити про процес професіоналізації джазу, про формування до кінця 40-х років спеціальної слухацької елітарної аудиторії і нових субкультур, що вплинули на подальший розвиток музичної культури. Будуть розглянуті причини, через які ми можемо стверджувати, що джаз — культурне явище семіотичного характеру, яке розвивалося як по горизонталі, так і по вертикалі, стаючи співзвучним однією з найважливіших тенденцій мистецтва двадцятих років XX в. — протиставлення «високого» і «масового» мистецтва. Актуальним дослідження можна назвати ще тому, що будуть розглянуті соціокультурні

причини через які джаз зміг емігрувати в абсолютно новий для себе культурний простір, видозмінившись.

Об'єктом дипломної роботи є феномен музичної культури XX століття.

Предметом дослідження виступають музичні тенденції XX століття в країнах Заходу.

Мета роботи — дослідити культурні комунікації, внаслідок яких виникли нові напрямки в музиці, визначити соціокультурне значення джазу 30-40 років в культурному просторі XX століття, зокрема на території США і Європи.

Для того, щоб досягти цієї мети, необхідно вирішити такі дослідницькі **завдання:**

- розглянути і проаналізувати історію, особливості джазу, які виникли в процесі особливих культурних комунікацій, в контексті динаміки культурного простору XX століття;

- виявити причини, внаслідок яких джаз почав трансформуватися з явища масової культури в елітарне мистецтво;

- проаналізувати поняття субкультури джазу; визначити коло використання знаків і символів, термінів субкультури джазових стилів;

- виявити витoki виникнення нових стилів і течій: страйд, свінг, бі-боп в 30-40-і роки XX століття;

- проаналізувати джаз в рамках інших культурних просторів;

- обґрунтувати значимість розвитку джазової культури в процесі взаємовпливу з іншими видами мистецтва поданих періодів;

- охарактеризувати джаз 30-40-х років як фактор, що вплинув на формування сучасної художньої культури, класичної музичної традиції та популярної музики XX століття в цілому.

Методологія і методи дослідження. В якості методу використовується метод опису або наукового опису, що дозволяє акумулювати в дослідженні емпіричний матеріал по темі роботи. Також в роботі використовується

герменевтичний метод або інтерпретаційний метод, що дозволяє визначати інтерпретацію емпіричного матеріалу в пошуках культурних смислів і значень. Значущим для даного дослідження було також використання компаративістського (порівняльного) методу, який дозволяє нам порівнювати різні можливі інтерпретації. В якості літератури були використані роботи радянських, європейських і американських дослідників в галузі культурології та музикознавства, які в більшості своїй були видані в хронологічних рамках заявленої теми, що дозволило нам проаналізувати даний період, посилаючись на різні погляди авторів з різних культурних просторів. Найціннішою для нашого дослідження роботою стало дослідження американського музикознавця Джеймса Лінкольна Коллієра, який самим докладним чином описав джазові витоки і його історію в рамках XX століття і дав докладний опис кожного стилю і причетних до джазової культури феноменів в своєму словнику спеціальних термінів. Радянський музикознавець В. Конен і кілька її досліджень на тему джазу дозволили поглянути на історію розвитку джазових стилів з іншого боку, звернувши нашу увагу на сприйняття джазової музики європеїдною расою [9]. Такі дослідники як Овчинніков, Конен і Єрохін [20, 11, 7] ставлять під сумнів кордони джазу як виду музики, який має свої естетичні та соціокультурні рамки, що також стало приводом для роздумів. У роботі також були використані дослідження Ю. Панасьє, німецького дослідника Філкенштейна, Стригіної та інших музикознавців. Цінними для написання дипломної роботи стали дослідження таких культурологів і теоретиків культури як Юрій Лотман і Вальтер Бенямін.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких складається з двох підрозділів, основних висновків і списку використаної літератури. Обсяг роботи — 61 сторінок друкованого тексту. Незважаючи на граничну широкість теми культури музичного простору XX століття, ми торкнемося лише її невеликого фрагменту — джазу, де

виділимо найбільш важливі складові, що вплинули на розвиток музичної культури і культури ХХ століття в цілому.

ВИСНОВКИ

Мету дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання вирішено:

Мета дипломної роботи, яка полягала в дослідженні культурних комунікацій і взаємодій, внаслідок яких виникли нові напрямки в музичній культурі, досягнута. Ми позначили і проаналізували соціокультурні смисли джазу в культурному просторі XX століття, зокрема на території США і Європи, вирішивши всі поставлені нами завдання, і виявивши певні тенденції в рамках нашої теми:

— Були розглянуті складні культурні комунікації у вигляді взаємодії негритянської, європейської та креольської культур, які стали головною передумовою до зародження джазу. Початок процесу взаємодій музичних культур було покладено з появою співів негрів-невільників, завдяки яким згодом зародилися блюзи. Паралельно йшов процес злиття елементів афроамериканського фольклору з європейською популярною музикою, завдяки креолам і нового виду джазової музики - фортепіанного стилю регтайм, який об'єднав в собі європейський фортепіанний стиль і елементи африканського фольклору. У 1890-1910 роках всі ці напрямки злилися воєдино і в результаті такого злиття зародився джаз - абсолютно нова музика, яка поширилася по всьому Західному світу.

— Був виявлений сакральний початок у джазовій культурі, який проявляється в прагненні джазу до ритуалу, що пояснюється великих внеском африканської культури, яка відрізняється особливим соціальним устроєм. Були проаналізовані головні технічні складові джазу, які знаходять своє відображення в особливій ритмічній організації та звукорядах, що різко відрізняються від звичних європейському слуху, що також показує прямий вплив африканських культур. Також, були проаналізовані поява і розвиток регтайму і блюзу, еволюція якого складається з 3 фундаментальних для його формування етапів:

Йорк-Сонг, який є найпершою, архаїчною його формою, за ним слідує кантрі-блюз, що передував класичному варіанту блюзу, який вже можемо чути ми.

— Було виявлено, що джаз має особливий етнічний звукоідеал, який дозволяє відрізнити його від будь-якої іншої музичної культури, що описує у своїй роботі Кряжева.

— Були позначені головні проблеми в становленні джазу, а саме антагонізм поколінь і расова дискримінація, яка яскраво виявляла себе в рамках музичної культури аж до 40-х років XX століття.

— Проаналізувавши головні роки в зародженні джазової музики, а саме початок XX століття, було виявлено, що велику роль в його становленні зіграв особливий топос, що дозволяє нам говорити про джаз як про міську культуру. Новий Орлеан через своє неповторне середовище став містом, завдяки якому об'єдналися відразу кілька музичних культур воедино. Місто стало каталізатором музики афроамериканців, американців та креолів, музика яких спочатку мала неоднорідний етнічний характер.

— Були проаналізовані соціокультурні причини популяризації джазу, найбільш значущими з яких можна назвати Громадянську і Першу світову війни, які породили загальну емоційну кризу населення. Джаз стає співзвучним головній ідеї того часу - пошуку нового в мистецтві, яке відрізняється естетикою свободи і запереченням минулого.

— У роботі описана роль імпровізації в джазовій музиці, яка зародила нову традицію музикування - джем-сейшени, а також було проаналізовано поняття субкультури джазу, що призвело нас до висновку про те, що джаз - феномен семіотичного характеру, який має особливі знаки і символи.

— У другому розділі даної роботи був описаний процес популяризації джазу в рамках іншого культурного простору. Проаналізувавши джаз в Європі першої половини XX століття ми прийшли до висновку, що джаз здатний адаптуватися в різних культурних просторах, трансформуючись, але не

змінюючи свої початкові сенси. Взаємодіючи з іншими видами мистецтва, джаз здатний переймати певні елементи, впливаючи на них, видозмінюючи.

— Були наведені приклади, які є доказом того, що джаз - фундамент всіх музичних течій XX століття, який вплинув на хід історії музики.

Підводячи підсумки, необхідно в першу чергу підкреслити, що процес взаємодії негритянської та європейської музичних традицій, в результаті якого виник джаз, який згодом став фундаментом всієї популярної музики XX століття, був різноманітним і складним. Звідси можна зробити висновок, що подібна взаємодія музичних культур різних етносів, така культурна комунікація протяжністю у багато років, може бути причиною зародження абсолютно нових видів мистецтва, навіть в найнесприятливіших побутових умовах. Ми виявили головні характеристики джазової культури, які проявляються в просторовості, відкритості та мобільності, розвиваючись як по горизонталі так і по вертикалі, зачіпаючи як масовість так і елітарність. Спільними для джазу і високої культури виявилися тенденція до інтерпретації, свободи, індивідуальності вираження. В результаті проведеного нами дослідження ми прийшли до висновку, що джаз не просто музика, що володіє певними стилістичними особливостями, джаз породив соціальні явища — субкультури, які проявилися в особливих цінностях, стилі і способі життя, манері поведінки, пристрасті в одязі та взутті, особливих мовних оборотах, характерним для яких є специфічний сленг, в рамках якого музикантам даються оригінальні прізвиська, які отримують в подальшому статус імені, яке публікується на афішах і пластинках. Змінюється сама манера виконання і поведінки музикантів на сцені. Більш розкутою стає і атмосфера в залі серед слухачів. Таким чином, кожна течія джазу, наприклад страйд, свінг, бі-боп, породжувала і свою субкультуру, що дозволяє нам говорити про джаз як про явище семіотичного характеру. Головним висновком проведеної роботи стане те, що джаз еволюціонував протягом XX століття, вплинувши на мистецтво, музику і внаслідок на історію

людського життя, наклавши відбиток на весь культурний простір минулого століття.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Адаменко К. Игорь Стравинский и Велемир Хлебников: мир первоэлементов художественного языка. Примитив в искусстве. Грани проблемы. М.: Радуга, 1992. 169 с.
2. Артановский С. Н. Понятие культуры. СПб.: Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств, 2000. 35 с.
3. Барбан Е. Джазовые портреты / Ефим Барбан. СПб.: Композитор, 2006. 302 с.
4. Беньямин В. Производство искусства в эпоху его технической воспроизводимости. М.: Немецкий культурный центр им. Гёте, Медиум, 1996. 65 с.
5. Бержеро Ф. История джаза со времен бопа/ Франк Бержеро, Арно Мерлин. М.: АСТ-Астрель, 2003. 160 с.
6. Букреев В. А. Джаз Латинской Америки как пример синтеза культуры М.: Радуга, 1999. 215 с.
7. Ерохин В. А. Заокеанские мотивы в музыкальной культуре Центральной Европы 20-х годов. Художественные процессы и направления в искусстве стран Восточной Европы 20-30-х годов. М.: Государственный институт искусствознания, 1995. 246 с.
8. Козлов А. С. Рок.-Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://alexeykozlov.com/?p=2065>
9. Коллиер Д. Л. Луи Армстронг. Американский гений: пер. с англ. / Д. Л. Коллиер. М.: Прессверк, 2001. 510 с.
10. Коллиер Д. Л. Становление джаза: попул. ист. очерк / пер с англ. М.: Радуга, 1984. 324 с.
11. Конен В. Д. Рождение джаза / В. Д. Конен. - 2-е изд. М.: Советский композитор, 1990. 320 с.
12. Конен В. Пути американской музыки. Очерки по истории музыкальной культуры. М.: Музыка, 1965. 523 с.

13. Королев О. К. Краткий энциклопедический словарь джаза, рок — и поп-музыки: термины и понятия / О. К. Королев. М.: Музыка, 2002. 166 с.
14. Кряжева И. Городской музыкальный фольклор: некоторые особенности становления и современного развития (На материале Аргентины и Кубы) / Профессиональное искусство и народная культура Латинской Америки. М.: Радуга, 1993. 120 с.
15. Лотман Ю. М. Культура и взрыв. М.: Прогресс, 1992. 270 с.
16. Махлина С. Т. Язык искусства в контексте культуры / С. Т. Махлина; СПбГАК. СПб.: СПбГАК, 1995. 216 с.
17. Ницше Ф. Рождение трагедии из духа музыки. Собрание сочинений в 2 томах. Т. 1. / пер. с нем. К. А. Свасьяна. М.: Мысль, 1990. 224 с.
18. Ницше Ф. Человеческое, слишком человеческое. Собрание сочинений в 2 томах. Т. 1. / пер. с нем. К. А. Свасьяна. М.: Азбука, 2016. 384 с.
19. Ньютон Ф. Джазовая сцена / Френсис Ньютон; пер. с англ. Ю. Т. Верменича. Новосибирск: сиб. унив. изд-во, 2007. 224 с.
20. Овчинников Е. В. Джаз как явление музыкального искусства. М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1984. 66 с.
21. Панасье Ю. История подлинного джаза / Ю. Панасье. Л.: Музыка, 1978. 148 с.
22. Пospelов Г. Г. Бубновый валет. Примитив и городской фольклор в московской живописи 1910-х годов. - М.: Советский художник, 1990. 268 с.
23. Саймон Д. Большие оркестры эпохи свинга/ Джордж Саймон. СПб.: Скифия, 2008. 616 с.
24. Строкова Е. В. Джаз в контексте массового искусства: к проблеме классификации и типологии искусства: дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.09/Е. В. Строкова.-СПб.: Скифия, 2002. 289 с.
25. Теория культуры; п/р С. Н. Иконниковой, В. П. Большакова. - СПб: Питер, 2008. 592 с.
26. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. Т.1 М.: Наука, 1993. 672 с.

27. Эшпай А. От фольклора - к своему слову // Советский джаз. Проблемы. События. Мастера. М.: Советский композитор 1987. 57 с.
28. Feather L. The Encyclopedia of Jazz. -L., 1978. 173 с.
29. Finkelstein S. W. Jazz: A People's Music / Sidney Walter Finkelstein. New-York : Citadel Press, 1948. 180 с.
30. Hasse J. E. Jazz: The first century / John Edward Hasse. - New York: William Morrow, Harper Collins Publishers, Inc., 1999. 246 с.
31. Heide R. and Gilman J. Popular Art Deco. Depression Era Style and Design. New York - London — Paris, 1991. 228 с.
32. Jones A.M. Studies in African Music. -V. 1. -London., 1961. 210 с.
33. Kirchner B. The Oxford companion to jazz / B. Kirchner. New York: Oxford university press, 2000. 852 с.
34. Larkin C. The Virgin encyclopedia of jazz / C. Larkin. London: Muze UK Ltd, 1999. 1024 с.
35. Smith S. Jazz Theory. URL: <http://www.cs.uml.edu/~stu/JazzTheory.pdf>, (дата звернения: 16.04.2019)
36. Stearnes M. Die Storie vom Jazz. München, 1959 / на англ. яз. - Stearnes M. The Story of Jazz. New York: Oxford University Press, 1970. 402 с.